

В статье исследуется социально-экономическое положение Белоруссии после ее вхождения в состав Российской империи. Авторы проанализировали колониальную политику имперской администрации, суть которой сводилась к превращению белорусских земель в аграрно-сырьевой придаток России.

Ключевые слова: имперская администрация, эксплуатация, царизм, Белоруссия.

The article examines the socio-economic situation of Belarus after its entry into the Russian Empire. The authors analyzed the colonial policy of the imperial administration, the essence of which was reduced to the conversion of the Belarusian lands in an agricultural raw material appendage of Russia.

Key words: imperial administration, operation, tsarism, Belarus.

УДК 94(477): 314.743

ББК 63.3(4 Укр)62

Микола Генік

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ПРИМИРЕННЯ В ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АНДЖЕЯ ІЗДЕБСЬКОГО

Важливий внесок у досягнення міжнаціонального примирення належить польському політику й публіцисту, діячеві Конфедерації незалежної Польщі Анджею Іздебському, який наголошував на ролі польсько-українського примирення для стабільності й безпеки Центрально-Східної Європи.

Ключові слова: Анджей Іздебський, польсько-українське примирення, Центрально-Східна Європа, Міжмор'я, Конфедерація незалежної Польщі.

Важливим фактором трансформації міжнародних відносин у Європі та виникнення нових геополітичних реалій стали процеси міжнаціонального примирення. Для регіону Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) найбільше значення мало польсько-українське примирення. Великий внесок у досягнення польсько-українського примирення належить польському політику й публіцисту Анджею Іздебському.

Політична діяльність А.Іздебського не відображена в спеціальному дослідженні. Його ім'я згадується в публікаціях на тему політичного життя польської опозиції та польсько-українських відносин 1990-х рр. Лише короткі статті присвячені йому на електронних ресурсах [10; 11; 21].

Мета публікації – показати внесок А.Іздебського в досягнення польсько-українського примирення. Джерельну базу дослідження склали неопубліковані матеріали Архіву Осередку “Karta”, фонду Конфедерації Незалежної Польщі в Архіві нових актів, Відділу документів суспільного життя Національної Бібліотеки у Варшаві, приватного архіву Володимира Мокрого в Кракові та публікації польської опозиційної преси.

Анджей Іздебський (1925–2008) – польський політичний і громадський діяч, інженер, вояк Армії Крайової (Armii Krajowej) і Національних збройних сил (Narodowych Sił Zbrojnych), який неодноразово переслідувався властями ПНР. Діяч Комітету захисту робітників (Komitetu Obrony Robotników), Конфедерації Незалежної Польщі (КНП – Konfederacji Polski Niepodległej) і Солідарності, А.Іздебський є автором кількох книг і багатьох статей про Міжмор'я та польсько-українські відносини.

Польсько-український конфлікт і перші спроби польсько-українського порозуміння й примирення А.Іздебський спостерігав як вояк АК. На його переконання, великий вплив на загострення польсько-українських відносин у період Другої світової війни мала німецька політика, яка була сформульована у словах гауляйтера України Е.Коха: “Якщо на моїй території українець зустріне поляка, то українець повинен убити поляка, а поляк українця...” [15; 24, с.9]. Зразком для польсько-українського примирення А.Іздебський уважав діяльність Ю.Пілсудського та М.Голембйовського. Публіцист пригадував, що у війні 1920 р. за незалежність України загинуло 113 тисяч польських вояків, і “ця жертва повинна стати вугільним каменем польсько-українського союзу” [15; 24, с.4]. Високо оцінював А.Іздебський політичну позицію капітана М.Голембйовсь-

кого, який від імені WiNy (*Wolność i Niezawisłość*) досяг у 1945 р. домовленості з УПА. “Капітан Голембйовський є прикладом, як можна забути про минуле, дивлячись у майбутнє” [15; 23, с.15–16; 30]. М.Голембйовський пізніше сказав А.Іздебському, що він пишається тим, що йому першому після Ю.Пілсудського вдалося досягнути збройної польсько-української співпраці [15; 24, с.9].

Основна політична діяльність А.Іздебського пов’язана з появою наприкінці 1970-х років польської опозиції. Виникнення опозиційних рухів Я.Новак-Єзьоранський оцінював як створення можливості організації спільного фронту й співпраці з українцями, литовцями та іншими етнічними групами [27, с.478; 33]. Опозиція приділяла багато уваги проблемам східної політики й відносинам з українцями, білорусами та литовцями. Із самого початку створення А.Іздебський був членом КНП, входив до Політичної ради партії та очолював її II регіон (Краків). У декларації КНП від 1 вересня 1979 р. стверджувалося, що зі спільного минулого й польської національної традиції “виникає почуття співвідповідальності за свободу і успіх народів, з якими поєднала нас історія і які мають право на самовизначення” [14; 17; 18; 19, с.5]. 11 листопада 1979 р. Політична рада КНП у своїй резолюції вимагала незалежності України, Білорусії та інших народів ЦСЄ [15; 24, с.11].

А.Іздебський, як представник пілсудчиківського напрямку політичної думки, виступав прихильником української держави. 1984 року свою статтю “Polska polityka wschodnia” він завершив висновком: “Немає незалежної Польщі без незалежної України”. Л.Мочульський, ознайомившись зі статтею, заявив автору, що в останньому реченні необхідно змінити черговість: “Немає незалежної України без незалежної Польщі”. На зауваження А.Іздебського, що якщо Польща сама здобуде незалежність, то тільки на 20 р., а потім Росія й Німеччина її ліквідують, Л.Мочульський відповів: “Немає мови про 20 років. Якщо ми здобудемо незалежність, то вони через два роки після нас” [15; 24, с.12]. Українська проблематика в діяльності КНП підсилася після виходу з неї 1985 р. Польської незалежницької партії Р.Шереметьєва. Польська незалежницька партія ставила на перше місце встановлення дружніх відносин з німцями й росіянами [12; 13; 20].

Упродовж десятиліття А.Іздебський редагував орган II регіону КНП “Opinia Krakowska” й друкувався в “Zomorządności”. Українська проблематика займала важливе місце в публікаціях редагованої ним “Opinii Krakowskiej”. З №35 “Opinia Krakowska” започаткувала рубрику “Sprawy sąsiedzkie”, яка стосувалася відносин поляків з Україною, Литвою й Білорусією. Перша публікація була присвячена українському питанню. У редакційній статті розглядалась еволюція етноніма “українець” і заперечувалася популярна теза про українське питання як результат австрійської інтриги, спрямованої проти Польщі. Усвідомлюючи велику ненависть, кривди й злочини у відносинах між обома народами, редакція пропонувала для польсько-українського примирення застосувати відомий принцип “Пробачаємо і просимо пробачення”. На переконання А.Іздебського, польсько-українське порозуміння вимагало, щоб про польські гріхи говорили поляки, а про українські – українці. Першою публікацією із цієї серії був передрук статті А.Суліми Камінського із “Сучасності” [15; 32, с.17–18].

Становище українського й польського народів А.Суліма Камінський порівнював із перебуванням у в’язниці, причому ключник уміло їх розмежовує, щоб вони не змовилися проти нього. Метою обох народів є знищення в’язниці. А.Суліма Камінський стверджував, що забуття й пробачення настає тільки після зрозуміння й усунення причин ворожості, що вимагає глибоких роздумів і дискусій. Він проаналізував взаємовідносини обох народів, намагаючись подолати багато стереотипів поляків щодо оцінки Гадяцької унії, союзу Петлюра–Пілсудський, політики Другої Речі Посполитої, акції “Вісла” та політики ПНР щодо української меншини. Розуміючи аргументи польської сторони, А.Суліма Камінський стверджував, що для українців поляки були

загарбниками, як для поляків німці. Автор резюмував, що “поки не розрахуємося в нашій історії і в нашій культурі у ставленні до України, поки не повернемо українському населенню забраних у них у часі “боротьби з бандами” сіл і церков, до тих пір наша рука, протягнута до сусіда над Сяном і Дніпром, висітиме в порожні” [15; 31, с.18–25].

Політика щодо української меншини займала важливе місце в публікаціях “Opinii Krakowskiej”. Зокрема, літом 1981 р. регіональна організація “Solidarności” в Перемишлі виступила з підтримкою вимоги української меншини щодо передачі їй приміщення церкви. Схвалення ця пропозиція зустріла також з боку перемишльського римо-католицького єпископа Ігнаци Токарчука, однак була відкинута Головним Управлінням до справ визнань [15; 29, с.19–23]. Одночасно перемишльська “Solidarność” була проти передачі українцям кафедрального собору [15; 16, с.18–20]. А.Іздебський стверджував, що дорога до вільної Польщі, України, Білорусії та Литви веде через взаємне пробачення провин і погляд у майбутнє, а не в минуле. “Там за Бугом, Збручем і Дніпром немає вже ворогів Польщі. Українці, які пережили десятки років у радянському «раю» – це наші союзники. Польща є їхньою надією” [15; 25, с.20–22]. А.Іздебський активно співпрацював з Товариством “Pomost”, яке було створене 1988 р. Томашем Щепанським й Андрієм Марушечком. Метою організації було встановлення мостів із сусідами на сході. Товариство займалося насамперед видавничою діяльністю, публікуючи словники та брошури з проблематики співробітництва народів регіону [15; 24, с.13–14].

Програма КНП, ухвалена на III конгресі (Варшава – Краків, 4.II – 4.III. 1989 р.) висувала ідею об’єднання ЦСЄ (Міжмор’я). Необхідним уважалось досягнення міжнаціонального примирення, яке мало базуватися на чотирьох принципах: самовизначенні, етнічних кордонах, відкритості кордонів і взаємній толерантності. На пропозицію краківської організації КНП, очолюваної А.Іздебським, було прийнято ухвалу стосовно прав національних меншин, якою декларувалась підтримка шкільництва рідною мовою, релігійної свободи, права на заснування партій і товариств і свободи вибору місця проживання [19, с.18, 20, 60–61]. У програмі максимум КНП (1989) ішлося про необхідність надання допомоги народам, які перебуватимуть на стадії визволення. Особливо наголошувалось на важливості досягнення польсько-українського примирення [15; 22, с.8].

А.Іздебський брав активну участь у процесі встановлення польсько-українських контактів. Під час виступу на Польсько-українському симпозиумі в Ягеллонському університеті 8 травня 1991 р. він пригадав тезу, яку 1987 р. у статті “Українcy” надрукувала “Opinia Krakowska” (№32): “Зможемо порозумітися тоді, коли про польські гріхи говоритимуть поляки, а про українські – українці”. Пізніше цю фразу повторив також В.Мокрий. Звертаючись до українських істориків, А.Іздебський закликав їх написати про українські гріхи та про те, що відбувалося між Бугом і Збручем у 1942–1944 рр. “Поляки легко пробачають, якщо бачать з боку колишніх супротивників вияви покаєння” [3; 4, с.5; 15; 24, с.13, 15–16].

А.Іздебський у своїй діяльності намагався сприяти подоланню міжнаціональних стереотипів, особливо антиукраїнських ексцесів. Зокрема це стосувалось реакції на участь Л.Мочульського в зборах ОУН 1 лютого 1987 р. у Лондоні, про що було поміщено замітку в номері “Kultury” за липень–серпень [34]. Пізніше Е.Прус різко нападав на Л.Мочульського, обвинувачуючи його в проукраїнській орієнтації. Особливе роздратування Е.Пруса викликала фраза Л.Мочульського, проголошена на з’їзді партії в Гожові 22 січня 1991 р. “Не буде вільної Польщі без вільної України”. У листі до редакції “Szczerbca” А.Іздебський відкидав обвинувачення Е.Пруса, наводив приклади співпраці УПА й WiNy, зокрема договір від 5 травня 1945 р., та обґрунтовував необхідність польсько-української співпраці для гарантування міжнародної безпеки в регіоні Міжмор’я [2].

КНП активно встановлювала контакти з українською еміграцією. У липні 1990 р. лідер КНП Л.Мочульський узяв участь у конференції АБН у Брюсселі. На конференції

зверталась увага на загрозу, яку становлять для народів, що борються за визволення, міжнародні конфлікти. АБН звертався до політичного керівництва еміграцій установити між собою зв'язки та визначити напрямки майбутньої політики. Представники КНП проводили тезу про необхідність співпраці народів Міжмор'я, щоб не перетворитися в напівколонії Західної Європи [15; 24, с.14].

На етапі дезінтеграції СРСР КНП здійснювала тиск на польський уряд з метою активнішої політики стосовно східних сусідів, які проголошували свою незалежність. А.Іздебський пропонував призначити польських послів до Києва, Вільна й Мінська. Модель гарантування безпеки він убачав у 100-мільйонному блоці Польщі, України, Білорусії й Литви. Потенціал 100-мільйонного Міжмор'я повинен був унеможливити експлуатацію Росією України й Прибалтики та гарантувати безпеку Європі. При цьому він навів висловлювання колишнього провідника ОУН на Волині Ярослава Гайваса з інтерв'ю А.Романовському, у якому той стверджував, що Польща має великого сусіда на заході, Україна – на сході. Тому вони мусять пліч-о-пліч захищати свою державність [15; 26, с.3; 28].

Л.Мочульський заявляв, що співробітництво народів Міжмор'я зліквідує російські можливості експансії на захід. Крім того, поодиночі країни Міжмор'я не мають можливості витримати натиску потужних економік ЄЕС і муситимуть підпорядкуватися їхнім потребам і вимогам. Захист від цього можливий шляхом об'єднання. Одночасно Л.Мочульський зазначав, що будова Міжмор'я повинна відбуватися не проти Західної Європи, а в співпраці з нею.

У березні 1992 р. IV Конгрес КНП направив звернення до суспільств і політичних сил країн регіону із закликом будувати Спільноту Міжмор'я під гаслом “Разом буде легше”. Звернення було видано білоруською, чеською, естонською, литовською, латвійською та українською мовами [15; 24, с.16–17]. В “Apelu IV Kongresu KPN do społeczeństw i sił politycznych krajów Międzymorza” передбачалось об'єднання незалежних держав, спільний ринок, спільна оборонна політика, прозорість внутрішніх кордонів, створення Ради й Парламенту Міжмор'я [6; 7; 9, с.4].

Упродовж 1993 р. ідея співпраці антикомуністичних партій ЦСЄ активно дискутувалася й обговорювалася. Українська сторона просувала свій проект створення простору стабільності й безпеки в ЦСЄ, акцентуючи на його близькості з проектами Л.Валенси та Е.Балладюра [8, с.5]. На польсько-українській конференції “Nowe wyzwania – nowa odpowiedzialność” (Краків – Криниця, 18–21. II. 1993) звучала теза про стратегічне сусідство України й Польщі, а М.Горинь говорив про потребу інтеграції балто-чорноморської дуги як “третього полюса Європи”.

12 березня 1994 р. було підписано договір між КНП, Українською республіканською партією та Партією зелених України. Він передбачав проведення регулярних міжпартійних консультацій щодо найважливіших питань у двосторонніх та багатосторонніх міждержавних відносинах, створення постійного представницького консультативного органу з представників політичних партій Міжмор'я та сприяння інтеграції країн регіону до ЄЕС. 29–30 липня 1994 р. у Києві відбувся з'їзд, на якому проголошено створення Ліги політичних партій країн Міжмор'я (ЛППКМ). Програма діяльності передбачала співпрацю політичних партій у політичній, економічній і культурній галузі, у сфері національної безпеки та в питаннях національних меншин. У прийнятій програмі стверджувалося, що національний характер кожної з держав Міжмор'я є об'єктивним історичним фактом. Для всіх громадян повинен застосовуватися принцип рівних прав без різниці етнічної приналежності чи визнання. Політика щодо національних меншин повинна бути спрямована на гарантування належних умов для кожної меншини з метою збереження національної відмінності. Кожна національна меншина повинна поважати права й потреби країни перебування, особливо ті, що стосуються територіальної цілісності. Декларувалося, що ЛППКМ не підтримуватиме політики сто-

совно національних меншин, яка буде спрямована на маніпулювання внутрішніми адміністративними кордонами, зловживання економічною політикою, підживлювання сепаратистських настроїв чи втручання інших держав у внутрішні справи країн Міжмор'я під приводом захисту національних меншин. Констатуючи посилення російського імперіалізму, КНП уважала необхідним включення Польщі до західної оборонної системи та нав'язання співпраці з Україною й іншими незалежними сусідами на сході.

Проблеми національної безпеки становили основний предмет обговорення II конгресу ЛППКМ (Ярослав, 9–11 червня 1995 р.). В ухвалених резолюціях Ліга виступила за вступ усіх країн між Балтійським, Чорним та Адріатичним морем до НАТО й ЄС, створення між ними тіснішого об'єднання на зразок Бенілюксу, створення сфери вільної торгівлі та вихід із СНД.

Відслідковуючи інтеграційні процеси Міжмор'я, А.Іздебський висував проект створення Федерації народів Центральної Європи, до якої мали ввійти 17 держав: Україна, Польща, Румунія, Угорщина, Сербія, Білорусія, Болгарія, Словаччина, Хорватія, Боснія й Герцеговина, Молдавія, Литва, Албанія, Латвія, Словенія, Македонія й Естонія. Об'єднання держав з населенням 188 млн чол. і площею 2106,7 тис. кв км повинно укласти військовий пакт і здійснювати посередництво в торгівлі Росії з Європейським Союзом. Львів пропонували на столицю федерації, спірні території розглядались як зона вільної торгівлі, англійська мова як офіційна [5, с.10–11].

Однак реалізація проекту Міжмор'я не стала основою політики польських урядів. У лютому 1996 р. на конференції в Кракові у присутності міністра закордонних справ Д.Росаті та колишніх керівників МЗС А.Олеховського, В.Бартошевського й Б.Геремка К.Скубішевський виступав з доповіддю про польську східну політику, виключаючи можливість реалізації концепції Міжмор'я. Із присутніх тільки А.Іздебський під час дискусії розкритикував такий підхід, наводячи приклад залежності Білорусії від Москви як результату незацікавленості й невтручання з боку Варшави для підтримки незалежності східних сусідів. “Якщо Польща колись стане ще раз поневолена, велика заслуга в цьому належатиме Міністерству закордонних справ. У певних ситуаціях обережність стає найбільшою необережністю” [15; 24, с.19–20]. Свою останню брошуру А.Іздебський завершив словами: “Захищаючи Київ чи Таллінн – захищаємо Варшаву” [15; 24, с.24].

Падіння впливів КНП, яке характеризувало тенденцію зміни співвідношення політичних сил у період трансформації ЦСЄ, зробило неможливим реалізацію проектів Міжмор'я й польсько-українського союзу. Багатолітня політична діяльність А.Іздебського та його однодумців сприяла досягненню польсько-українського примирення й встановленню відносин стратегічного партнерства.

1. Archiwum Akt Nowych (AAN), Konfederacja Polski Niepodległej (KPN), sygn. 2, npgn. Stanowisko Ligi partii krajów Międzymorza w kwestii bezpieczeństwa narodowego: Jarosław, 09–11.06.1995 r. // Biuletyn Informacyjny KPN (BI KPN). – № 70. – 24.VII.1995. – S. 19.
2. AAN, KPN, sygn. 17, npgn. Izdebski A. Do redakcji miesięcznika “Szczerbiec”, Kraków 15.IV.1994.
3. AAN, KPN, sygn. 17, npgn. Wystąpienie A.Izdebskiego z KPN 8. V. 91 na Sympozjum Polsko-Ukraińskim na Uniwersytecie Jagiellońskim. maszp.
4. AAN, KPN, sygn. 17, npgn. Анджей Издебски. Фрагменти виступів у дискусії після доповідей // Між сусідами. – Краків, 1991. – С. 5.
5. AAN, KPN, sygn. 30, npgn. “Środkowoeuropejczyk” z Krakowa [Izdebski A.] Federacja Narodów Środkowej Europy – realność czy utopia? // Hale i Dziedziny. Miesięcznik Ziem Górskich. – 1995. – № 1. – S. 10–11.
6. AAN, KPN, sygn. 30, npgn. Rafal Pankowski. Is the Idea of “Intermarium” relevant for the western post-Soviet nationalities? // A level Political Studies project. – Eton College, 1994. – 9 p.
7. AAN, KPN, sygn. 30, npgn. Зварот IV Кангрэсу КПН да грамадзянствау і палітычных сілау дзяржау Міжмора // Выбар. – 22.VII.1992.

8. AAN, KPN, sygn. 32, prgn. Wystąpienie Ministra Spraw Zagranicznych Ukrainy A. Zlenki w Ośrodku Studiów Wschodnich (Warszawa, 22 marca 1994 r.) // Ukraine. Embassy of Ukraine to the Republic of Poland. Press release. – S. 5.
9. AAN, KPN, sygn. 32, prgn. Potrzebna співпраця : [Інтерв'ю з Анджеєм Іздебським]. Rozmowy wiv Юрій Мацюрак // Франкова Криниця. – 1992. – № 13 (117). – 27. III. – С. 4.
10. Andrzej Izdebski // <http://www.darpoint.pl/images/Galeria%20dzien%20drukarza/dzien%20drukarza.htm>.
11. Andrzej Izdebski // http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Izdebski.
12. Archiwum ośrodka Karta (AOK), sygn. AO IV / 175.1, dok. 2. Radio Free Europe. Polish Broadcasting Department. Aug. 26. 1988. Subtitle: Program i działalność Polskiej Partii Niepodległościowej. – P. 7.
13. AOK, sygn. AO IV/175.1, k. 3. Założenia programowe.
14. AOK, sygn. AO IV/13.1, k. 1. Deklaracja ideowa Konfederacji Polski Niepodległej, Warszawa, 1.IX.1979.
15. Archiwum prywatne W. Mokrego w Krakowie.
16. My i Wy / Beskid A., Aksejenko M., Łabed D. [i in.] // Opinia Krakowska. Pismo II obszaru Konfederacji Polski Niepodległej. – Kraków, 1988. – № 38. – S. 18–20.
17. Biblioteka Narodowa w Warszawie (BN), Dokumenty życia społecznego (DŹS), sygn. I 2 j. Teczka. Organizacje opozycyjne wg. miast P–Z. Deklaracja ideowa Konfederacji Polski Niepodległej, Warszawa, 1.IX.1979.
18. BN, DŹS, sygn. I 2 j. Teczka. Organizacje opozycyjne. 1979. Warszawa. Deklaracja ideowa Konfederacji Polski Niepodległej, Warszawa, 1.IX.1979.
19. BN, DŹS, sygn. I 2. Teczka. Partie polityczne. 1989–1990. Konfederacja Polski Niepodległej. Deklaracja ideowa. Statut. Program, Warszawa, 1990. – 82 s.
20. BN, DŹS, sygn. I 2. Teczka. Partie polityczne. Zag. ogólne. 1945–1988. Polska Partia Niepodległościowa. 1985. Założenia programowe.
21. Bocian R. Pamięci Andrzeja Izdebskiego / Ryszard Bocian, Jerzy Bukowski // <http://www.polonus.mojeforum.net/temat-vt133.html?postdays=0&postorder=asc&start=0>.
22. Boruta M. Problemy etniczne i polityka. Wybrane zagadnienia w opiniach środowisk niezależnych. Ludzie – Partie – Czasopisma / Mirosław Boruta. – Kraków : Towarzystwo Pomost, 2000. – 19 s.
23. Izdebski A. O Moskwie, kpt. Gołębiowskim i Międzymorzu / Andrzej Izdebski // Opinia Krakowska. – Kraków, 1990. – № 54. – S. 15–16.
24. Izdebski A. W drodze do Międzymorza. Od Piłsudskiego do Moczulskiego. Polska koncepcja bezpieczeństwa narodów między Bałtykiem a morzem Czarnym / Andrzej Izdebski. – Wyd. II poprawione. – Kraków : Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału Towarzystwa Pomost, 1999. – 25 s.
25. Izdebski A. Między Niemcami a... / Andrzej Izdebski // Opinia Krakowska. – Kraków, 1989. – № 43. – S. 20–22.
26. Izdebski A. O polską politykę wschodnią / Andrzej Izdebski // Opinia Krakowska. – Kraków, 1990. – № 52. – S. 3.
27. Jan Nowak-Jeziorański – Jerzy Giedroyc. Listy 1952–1998 / wybór, opracowanie i wstęp Dobrosława Platt // Archiwum Jana Nowaka-Jeziorańskiego w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. I. – Wrocław : Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, 2002. – S. 478.
28. Jesteśmy skazani na współpracę // Tygodnik Powszechny. – 17. VI. 1990.
29. Kijanka Cz. Przyczynek do dyskusji o stosunkach polsko-ukraińskich / Cz. Kijanka // Opinia Krakowska. – Kraków, 1987. – № 35. – S. 19–23.
30. Motyka G. Pany i rezuny. Współpraca AK-WiN i UPA 1945–1947 / Grzegorz Motyka, Rafał Wnuk. – Warszawa : Oficyna Wydawnicza Volumen, 1997. – 212 s.
31. Sulima Kamiński A. W kręgu politycznej ślepoty : Ukraina i Ukraińcy w oczach Polaków / A. Sulima Kamiński // Opinia Krakowska. – Kraków, 1987. – № 32. – S. 18–25.
32. Ukraińcy // Opinia Krakowska. – Kraków, 1987. – № 32. – S. 17–18.
33. Zakład Narodowy im. Ossolińskich (ZNiO). Dział Rękopisów, akc. 204/00, prgn. List J. Nowaka-Jeziorańskiego do J. Giedroycia 17.III.1979.
34. Інтерв'ю з Лешком Мочульським, Варшава, 18.01.2007.

Значительный вклад в достижение межнационального примирения сделал польский политик и публицист, деятель Конфедерации независимой Анджея Издебский который подчёркивал важность польско-украинского примирения для стабильности и безопасности Центрально-Восточной Европы.

Ключевые слова: Анджей Издебский, польско-украинское примирение, Центрально-Восточная Европа, Междуморье, Конфедерация независимой Польши.

Andrzej Izdebski – Polish politician and publicist, activist of the Confederation of independent Poland – has made a great contribution in the achievement of Polish-Ukrainian reconciliation. He was emphasizing its importance to stability and security of East Central European countries.

Key words: Andrzej Izdebski, Polish-Ukrainian reconciliation, East Central Europe, Intermarium, Confederation of independent Poland.